

Posudek oponenta bakalářské práce

Název práce: Žert. Srovnání literární předlohy a filmu z hlediska narace a filmové řeči

Autor práce: Markéta Jindřichová

Vedoucí práce: Mgr. Jakub Češka, Ph.D.

Markéta Jindřichová postavila svou bakalářskou práci na **komparaci románu Milana Kundery Žert a jeho filmové adaptace od Jaromila Jireše**. Obě do značné míry autonomní díla už desítky let patří mezi pomyslný zlatý fond české literatury, respektive kinematografie, a jako taková se za tu dobu stala předmětem řady textů s nejrůznějšími východisky. Jak autorka této práce v úvodu připomíná, většina z nich se neubráníla interpretačním tendencím, což stojí v protikladu ke Kunderově „primárnímu požadavku, že je třeba zaměřit se na samotné dílo, jeho formu, styl a kompozici“ (str. 1). Jindřichová se tedy rozhodla spisovatelův apel vyslyšet: vyhnout se přesahům, výkladům a souvislostem, vyjít co možná nejvíc „zevnitř“ obou děl a zaměřit se zejména na hledisko narace a filmové řeči.

V teoretičtěji zaměřené části textu autorka pečlivě definuje charakteristiky obou médií (románu a filmu), vymezuje mezi nimi rozdíly a naznačuje nemožnost dokonalého převodu z jednoho do druhého („Jednoduše řečeno slovo navozuje představu, zatímco obraz ukazuje konkrétní realitu. Adaptace je tedy také proces konkretizace, která může (ale nemusí) způsobovat významové přesuny.“ – str. 3) Sahá přitom najisto po relevantních autorech, jakými jsou Christian Metz, Marshall McLuhan, autor studie o motivické analýze Kunderových románů (a vedoucí této práce) Jakub Češka nebo Kundera samotný, u něhož se esejistická tvorba s beletristickou prolíná. Dále osvětluje kunderovský model románu a poměrně důkladným, byť poněkud jednostranně (sémioticky) zaměřeným exkurzem mapuje problematiku převodu prózy do filmu. Úvodní část textu však nelze nazvat čistě teoretickou, neboť se v ní autorka průběžně odkazuje k oběma Žertům.

Pomocí pojmů kontrapunkt a polyfonie a kategorií kapitoly, vypravěč, uspořádání a tempo pak Jindřichová přistupuje k samotné **komparaci děl**. Prokazuje perfektní porozumění struktuře Kunderova románu, ale zároveň mu mírně straní; zdá se, že knihu zná lépe než film. Obě podoby Žertu nicméně srovnává poctivě a zůstává věrná své premise vyhnout se interpretacím. Sekce nazvaná poněkud lakonicky Film přináší zařazení Jirešova filmu do

kontextu tehdejší kinematografie, popis redukce postav na cestě mezi stránkami knihy a plátnem a rozbor snímku zejména z hlediska střihu, kamery a hudby. Poslední předzávěrečný tematický blok se potom věnuje opět postavám (tentokrát z pohledu sémantického), motivům (masky, dualita soukromé/veřejné, láska fyzická/duševní, pomsta) a tropům (metafory, náboženská symbolika a další).

Je to právě až s blížícím se koncem, kdy práce Markéty Jindřichové plně dostává svému titulu. Zde konečně dochází k průběžnému a soustavnému porovnávání týchž – nebo aspoň příbuzných – aspektů filmu a knihy a autorka přichází s pronikavými postřehy napříč oběma médii (pasáž o Heleně na str. 44, spojení ženských postav „motivem světlo - tma a nahotou jednoho z partnerů“ a motiv „opozice muž – žena“ o stranu dříve, analýza prolínání veřejného a soukromého na str. 40 a další místa). Tím nechci říci, že autorka předchází desítky stran „vařila z vody“; naopak, přichází na nich s nesmírně zajímavými pasážemi (namátkou analýza boření mýtů postav na str. 36, vynikající postřeh o použití folklórní hudby ve filmu na str. 35 a samozřejmě mnoho momentů v kapitolách o kategoriích), ale ty se buď objevují jaksi průběžně, namátkou, nebo se týkají jen jednoho z médií. Zde mohla pomoci promyšlenější osnova a jemnější členění do kapitol.

Ukazuje se tak, že **text nemá zrcadlovou strukturu**, již by člověk od práce srovnávající dva rovnocenné umělecké výtvořiny očekával. Film je zde například na rozdíl od knihy zařazen do kinematografického kontextu, román na rozdíl od snímku nemá vlastní tematickou sekci. Jindřichová však něco takového předesílá už v úvodu: „Nejprve byla literární předloha, poté až její filmové zpracování, a proto v mé práci logicky stojí na prvním místě text, je východiskem, primárním zdrojem postupů, se kterým porovnávám stavbu audiovizuálního díla.“ (str. 2) Nepřistupuje tedy k oběma Žertům rovnocenně, nýbrž jaksi procesuálně: takhle vypadá román a tohle muselo stát, než se z něj stal tenhle film. Díla tak do jisté míry splývají v jakýsi dvojartefakt a často není příliš patrné, o kterém z nich je zrovna řeč. Je to nicméně **přístup legitimní a vědomý**. Totéž lze říci o faktu, že autorka text záměrně ochudila o jakoukoliv zmínku o Kunderově či Jirešově dalších dílech, což opět předem avizovala. Myslím si však, že alespoň základní faktografické údaje (rok vzniku děl, obsazení filmu...) by v práci chybět neměly.

Části orientované na filmovou řeč se potom jistě mohly inspirovat novější a vhodnější literaturou (například pracemi Davida Bordwella), což by zamezilo poněkud intuitivnímu

používání odborných termínů: „moderní narací“ (str. 29) Jindřichová zřejmě myslí bordwellovskou naraci „autorskou“, „tradiční narace“ (u Bordwella „klasická“) nevyžaduje, aby jeden děj končil před začátkem druhého, a přinejmenším na úrovni jednotlivých scén se otevřených konců rozhodně nebojí (str. 30). Některé filmově-vědné poznatky také zavánějí banalitou (stříh simuluje přenášení pozornosti – str. 30, každý filmový přepis knihy je konkretizací – str. 47), ale to je u práce tohoto rozsahu a záměru poznámka spíše hnidopišská.

Závěrečnému shrnutí pak nelze nic vyčíst z toho důvodu, že plně odpovídá autorčinu explicitně vyslovenému záměru komparovat, leč neinterpretovat. Jindřichová rekapituluje cestu, kterou urazila, a vypichuje jednotlivá dílčí zjištění. Osobně bych nad rámec této syntézy sice ocenil i jeden dva „přesahové“ odstavce o tom, jak se film od knihy liší v celkovém vyznění (Kundera svůj román považuje za „existenciální“, zatímco film mnohem více těžší z dobového kontextu) či v čem je které dílo nejsilnější, ale zmínky tohoto druhu si zkrátka čtenář musí najít ve vlastním těle textu.

Autorka v práci používá kultivovaný jazyk a srozumitelné, přímočaré vyjadřování. Tím spíš je škoda, že v ní zároveň ponechala i nemalé množství překlepů a pravopisných chyb, které evidentně nepramení z neznalosti gramatiky, nýbrž z nedostatku času ve finiši.

Přes všechny své výhrady musím uznat, že bakalářská práce Markéty Jindřichové je solidní, vykazuje důkladnou znalost primárního materiálu i schopnost práce s literaturou a cením si na ní zejména cílevědomosti, s jakou se její autorka držela svého záměru. Rozhodně ji **doporučuji k obhajobě** a navrhuji známku **výborně**, byť s ohodnocením na spodní hranici rozsahu (**40 bodů**).

V Praze 5. 1. 2007

Mgr. Vojtěch Rynda
oponent